

Richtlijn psychiatrisch onderzoek en rapportage in strafzaken

Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie

NEDERLANDSE
VERENIGING VOOR
PSYCHIATRIE 

© 2012 Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie
info@nvvp.nl
Omslagontwerp: Cees Brake bno, Enschede

Uitgegeven door De Tijdstroom uitgeverij BV, Postbus 775, 3500 AT Utrecht.
www.tijdstroom.nl
info@tijdstroom.nl

Aan de totstandkoming van deze uitgave is de uiterste zorg besteed. Voor informatie die nochtans onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaarden auteur(s), redactie en uitgever geen aansprakelijkheid. Voor eventuele verbeteringen van de opgenomen gegevens houden zij zich gaarne aanbevolen.

Waar dit mogelijk was is aan auteursrechtelijke verplichtingen voldaan. Wij verzoeken eenieder die meent aanspraken te kunnen ontlenen aan in dit boek opgenomen teksten en afbeeldingen, zich in verbinding te stellen met de uitgever.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie. Toestemming voor gebruik van tekst(gedeelten) kunt u schriftelijk en uitsluitend bij de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie aanvragen. Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 juncto het Besluit van 20 juni 1974, Stbl. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stbl. 471, en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht, Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp.

Voor het overnemen van gedeelten uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

ISBN 978 90 5898 225 4
NUR 875

Inhoud

Verantwoording — 9

- Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie — 9
- Intentieverklaring — 9
- Samenstelling van de werkgroep — 10

Samenvatting — 11

Hoofdstuk 1 Inleiding — 21

- 1 Doelstellingen van de richtlijn — 21
- 2 Gezondheidszorg en strafrecht — 22
- 3 De vraagstellingen — 22
- 4 Gebruikers van de richtlijn — 23
- 5 Samenstelling van de werkgroep — 23
- 6 Werkwijze — 23
- 7 Herziening — 25

Hoofdstuk 2 De wetenschappelijke basis van het onderzoek en de rapportage — 27

- 1 Transparantie — 27
- 2 Argumentatie — 27
 - 2.1 Onderzoeksmodel — 28
- 3 Betrouwbaarheid — 28

Hoofdstuk 3 Methoden en technieken van de praktijk van het psychiatrisch onderzoek en de rapportage pro Justitia — 31

- 1 Kenmerken van het psychiatrisch onderzoek pro Justitia — 31
- 2 Onafhankelijkheid en objectiviteit van de onderzoeker — 34
- 3 Betrouwbaarheid van de gegevens verstrekt door de onderzochte — 35
- 4 Meetinstrumenten en (semi)gestructureerde interviews — 36
- 5 Lichamelijk onderzoek — 37
- 6 Indicaties voor neurologisch en neuropsychologisch onderzoek — 38
- 7 De differentiële diagnose — 39
 - 7.1 Inleiding — 39
 - 7.2 Diagnose of classificatie — 39

-
- 8 Onderzoeksomstandigheden — 40
 - 8.1 De locatie van onderzoek — 40
 - 8.2 Veiligheid — 40
 - 9 Het schrijven van het rapport — 42
 - 9.1 Eerdere rapportages c.q. informatie uit behandelsettings — 42
 - 9.2 De forensisch psychiatrische beschouwing — 42
 - 9.3 Enkele praktische tips bij het schrijven van het rapport — 43

Hoofdstuk 4 Bijzondere aandachtsvelden — 45

- 1 Inleiding — 45
- 2 Onderzoek naar psychopathie — 45
 - 2.1 De Psychopathy Checklist-Revised (PCL-R) — 46
 - 2.2 De Psychopathy Check List: Youth Version (PCL:YV) — 48
- 3 Gebruik van psychoactieve stoffen en ten laste gelegde delicten — 49
 - 3.1 De anamnese — 50
 - 3.2 Nader onderzoek — 50
 - 3.3 Comorbiditeit — 50
 - 3.4 Het advies om toe te rekenen en het begrip ‘culpa in causa’ — 51
- 4 Over weigeren en ontkennen — 52
 - 4.1 Weigeren van onderzoek — 52
 - 4.2 Ontkennen bij het onderzoek — 54

Hoofdstuk 5 Het advies over het toerekenen — 57

- 1 Juridische achtergrond — 57
- 2 Juridische oorzakelijkheid — 58
- 3 Juridische probleemstelling — 58
- 4 Het gevaar voor recidive — 59
- 5 Het psychiatrisch onderzoek — 60
- 6 Diagnostiek en classificatie — 60
- 7 Reconstructie — 61
- 8 (On)toerekeningsvatbaarheid of het advies niet toe te rekenen — 63
- 9 Wilsbekwaamheid en toerekeningsvatbaarheid — 63
- 10 Het advies over het toerekenen — 64

Hoofdstuk 6 Risicotaxatie — 67

- 1 Algemeen — 67
- 2 Risicotaxatie van geweldsrecidive bij jongeren — 71

Hoofdstuk 7 De kwaliteit van de rapportage pro Justitia — 75

- 1 Kwaliteit en evaluatie — 75

Hoofdstuk 8 Gezondheidsrechtelijke context — 77

- 1 Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst (WGBO) en onderzoek pro Justitia — 77
- 2 De Wet bescherming persoonsgegevens (WBP) en onderzoek pro Justitia — 78
- 3 Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg (Wet BIG) en onderzoek pro Justitia — 78
- 4 Het blokkeringsrecht — 79
- 5 Inzage en afschrift — 79
 - 5.1 Wetboek van Strafvordering — 79
 - 5.2 Wet deskundige in strafzaken — 79
 - 5.3 WGBO — 80
- 6 Het correctierecht — 81
 - 6.1 Rapporteren over minderjarigen — 81
- 7 Bewaartermijn onderzoeksgegevens — 82

Hoofdstuk 9 Implementatie — 83

- 1 Inleiding en kader — 83
- 2 Tijdigheid — 85
- 3 Voorzieningen — 86
- 4 Scholing, bijscholing en registratie — 86
- 5 Belangenbehartiging van rapporteurs — 87

Literatuur — 89

Bijlage 1 (Standaard) vraagstellingen — 97

- Standaardvraagstelling meerderjarigen — 97
- Extra/andere vragen voor minderjarigen — 97
- Vragen in kader zesjaarsverlengingsrapportages tbs — 98
- Vragen in kader verloftoetsingen tbs — 100
- Vragen in kader verlengingsrapportages PIJ — 100

Bijlage 2 Samenvatting toelichtingen rapportageformats NIFP — 103

Onderzoeks- en rapportagevarianten — 103

Toelichting bij formats straf jeugd en volwassenen — 103

Redactioneel — 103

Volgorde paragrafen — 104

Indeling onderzoek en volgorde paragrafen — 104

Schutblad — 104

Eerste blad — 104

Indeling paragrafen — 105

Tot slot — 110

Bijlage 3 Aanbevelingen voor verder onderzoek — 111

Inleiding — 111

Onderwerpen voor uitwerking en onderzoek — 111

Somatisch onderzoek — 111

Psychopathologische domeinen — 111

Risicotaxatie — 111

Onderzoeksomstandigheden — 112

Etnische en culturele aspecten — 112

Verantwoording

Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie

De Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie (NVvP) is in 1871 opgericht door onder meer dr. J.N. Ramaer. Vijftig jaar later sloten de neurologen zich bij de vereniging aan en ging deze onder de naam Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie verder tot december 1973, toen de vereniging zich in twee aparte verenigingen splitste. Deze splitsing was het gevolg van de in 1971 tot stand gekomen splitsing van het specialisme zenuw- en zielsziekten in een specialisme psychiatrie en een specialisme neurologie. In maart 1996 vierde de vereniging, als oudste en met meer dan 1.950 leden inmiddels de grootste wetenschappelijke vereniging van Nederland, het 125-jarig bestaan.

Intentieverklaring

Deze richtlijn is geen standaard die in alle omstandigheden van toepassing verklaard kan worden. Standaarden zijn dwingend en men dient er in principe niet van af te wijken. Van richtlijnen kan beredeneerd worden afgeweken. Ze zijn bedoeld om rationeel klinisch handelen te ondersteunen, en op basis van nieuwe inzichten verder door te ontwikkelen.

De richtlijn Psychiatrisch onderzoek en rapportage in strafzaken ('pro Justitia') is een binnen de psychiatrische beroepsgroep overeengekomen gedragslijn voor gepast medisch-psychiatrisch handelen, die zo veel mogelijk is gebaseerd op wetenschappelijke literatuur en het inzicht van experts, en die gedragen wordt door de leden van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie.

De richtlijn is een leidraad voor psychiaters inzake het door hen uitgevoerde diagnostisch onderzoek in strafzaken, de diagnosestelling en de verslaglegging in de rapportage pro Justitia. Besproken worden onder andere de methoden en technieken van het forensisch psychiatrisch onderzoek, bijzondere aandachtsvelden zoals psychopathie, het begrip toerekeningsvatbaarheid, de risicotaxatie van geweldsrecidive en de (juridische) context, de manier waarop het forensisch psychiatrisch onderzoek en de diagnosestelling lege artis uitgevoerd dienen te worden met een specificatie voor het kinder- en jeugdpsychiatrisch onderzoek pro Justitia.

Deze richtlijn dient ter aanvulling en zo nodig ter verbijzondering van de in 2004 verschenen *Richtlijn psychiatrisch onderzoek bij volwassenen* (Sno et al., 2004). Er is nog geen richtlijn voor het psychiatrisch onderzoek bij kinderen en jongeren. Ook bij de huidige richtlijn geldt dat de volgorde en uitgebreidheid van voor het onderzoek te verzamelen informatie bepaald wordt door de situatie waarin het onderzoek plaatsvindt en de toestand van de onderzochte. Ook hier speelt de vaardigheid van de psychiater op het gebied van anamnese en onderzoek een rol.

Samenstelling van de werkgroep

Dr. P.J.A. van Panhuis, psychiater NIFP, voorzitter.

Ir. T.A. van Barneveld, epidemioloog, Orde van Medisch Specialisten.

Mr. C. Brouwer, juriste NIFP, locatie Groningen.

Dr. W.J. Canton, vrijgevestigd psychiater, lid van het adviescollege verloff-toetsing tbs, destijds voorzitter van de Vereniging van Pro Justitia Rapporteurs (VVR).

Dr. N. Duits, kinder- en jeugdpsychiater, hoofd bureau Kwaliteit NIFP.

Dr. C.M. van Esch, juriste NIFP, locatie Arnhem, plv. rechter Dordrecht.

A.J. de Groot, psycholoog, FPC De Rooyse Wissel.

Dr. W.F.J.M. van Kordelaar, psycholoog, lid directieraad NIFP.

Prof.dr. H.J.C. van Marle, hoogleraar forensische psychiatrie, Erasmus Universiteit Rotterdam.

D. van der Meer, psychiater, Rotterdam.

E.M.M. Mol, psychiater, NIFP, locatie Maastricht.

A.G.S. de Ranitz, psychiater FPC De Tweelanden.

I.E. Troost, kinder- en jeugdpsychiater NIFP, locatie Groningen.

Dr. M. Wiznitzer, kinder- en jeugdpsychiater NIFP, locatie Amsterdam.

Met speciale dank aan prof.dr. C. Jonker, neuroloog, Amsterdam, voor zijn bijdrage aan het onderwerp 'Indicatie neurologisch onderzoek', mr. R.M.S. Doppegieter, juridisch adviseur, voor haar bijdrage aan het hoofdstuk 'Gezondheidsrechtelijke context' en H. de Haan, psychiater, voor zijn bijdrage aan het aan het onderwerp 'Gebruik van psychoactieve stoffen'.